

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-05-17

SBN 2023-06-20

Diarienummer SBF-2023-00891

Handläggare: Kajsa Högenå

Telefon: 031-368 26 88

E-post: kajsa.hogena@stadsbyggnad.goteborg.se

Göteborgs Stads yttrande till årlig avstämning om trafikförsörjningsprogrammet för Västra Götaland 2022

Förslag till beslut

I stadsbyggnadsnämnden

1. Tjänsteutlåtandet godkänns
2. Tjänsteutlåtandet översänds till Göteborgsregionens kommunalförbund som Göteborgs Stads yttrande till årlig avstämning om trafikförsörjningsprogrammet för Västra Götaland 2022.
3. Paragrafen justeras omedelbart.

Sammanfattning

Det regionala trafikförsörjningsprogrammet är Västra Götalandsregionens övergripande styrdokumentet för kollektivtrafikens utveckling. Göteborgs Stad ges årligen möjlighet att via det delregionala kollektivtrafikerådet lämna yttranden på arbetet med att utveckla kollektivtrafiken. Göteborgsregionens kommunalförbund samordnar medlemskommunernas yttranden till Västra Götalandsregionen.

Årets uppföljningsrapport innehåller en del som beskriver måluppfyllelsen samt en del som beskriver genomförandet av programmet. I genomförandet ingår de strategier och fyra fokusområden som är en del av trafikförsörjningsprogrammet.

Göteborgs Stads yttrande har sammanställts av stadsbyggnadsförvaltningen efter hörande med stadsmiljöförvaltningen.

Förvaltningarna är generellt positiva till uppföljningen och mycket av det arbete som pågår. Det finns behov av fortsatt och utökad samverkan för att klara utmaningen att samtidigt skapa attraktiva stadsmiljöer och på ett hållbart sätt hantera det ökade resandet som en växande stad och region innebär.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Förvaltningen/bolaget har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen/bolaget har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension

Bedömning ur social dimension

Förvaltningen/bolaget har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bilagor

1. Uppföljning 2022 – Regionalt trafikförsörjningsprogram i Västra Götaland

Ärendet

Kommunerna i Västra Götalandsregionen ges årligen möjlighet att via de delregionala kollektivtrafikeråden lämna yttranden på måluppfyllelsen och arbetet med att utveckla kollektivtrafiken. Stadsbyggnadsnämnden har fått remissen för direktbesvarande efter hörande med Stadsmiljöförvaltningen. Tjänsteutlåtandets bedömning redovisar stadens samlade yttrande.

Göteborgs stads yttrande över remissen ska översändas till Göteborgsregionens kommunalförbund senast 30 juni.

Beskrivning av ärendet

Årlig uppföljning av trafikförsörjningsprogrammet för 2022

Det regionala trafikförsörjningsprogrammet är det övergripande styrdokumentet för kollektivtrafikens utveckling. Västra Götalandsregionen antog i maj 2021 ett nytt trafikförsörjningsprogram som ska gälla till 2025. Programmet innehåller mål för kollektivtrafikens utveckling samt en beskrivning av hur målen ska nås. Genomförandet av trafikförsörjningsprogrammet sker genom tidigare beslutade strategier och arbete kring fyra fokusområden. Samverkan mellan olika aktörer är en förutsättning för att nå trafikförsörjningsprogrammets mål.

Enligt de beslutade samverkansformerna kring kollektivtrafiken i Västra Götaland ska Västra Götalandsregionen årligen göra en avstämning av arbetet med implementeringen av trafikförsörjningsprogrammet och redovisa uppföljning av de mål som satts upp. Kommunerna ges då möjlighet att via de delregionala kollektivtrafikeråden (DKR) lämna yttranden på arbetet med att utveckla kollektivtrafiken. I Göteborgsregionen utgörs det DKR av Beredningsgrupp för miljö och samhällsplanering. Göteborgs Stads yttrande översänds till Göteborgsregionens kommunalförbund som samordnar medlemskommunernas yttranden till Västra Götalandsregionen.

Årets uppföljningsrapport innehåller en del som beskriver måluppfyllelsen och beslutade indikatorer och en del som beskriver genomförandet av trafikförsörjningsprogrammet. I genomförandet ges lägesrapporter för de strategier och fyra fokusområden som är en del av trafikförsörjningsprogrammet. För uppföljningsrapporten se bilaga 2.

Västra Götalandsregionen (VGR) önskar i remissen för den årliga uppföljningen svar på följande frågor:

- Reflektioner kring måluppfyllelsen för 2022?
- Hur kan vi hjälpas åt att fortsätta återta och öka det hållbara resandet?
- Programmet innehåller fyra fokusområden som kräver samverkan för att nå framgång. Är det något av områdena som ni särskilt ser att vi tillsammans kan arbeta med utifrån våra respektive roller? Exemplifiera gärna.
- Övriga synpunkter/kommentarer?

Nedan är en sammanfattning av måluppfyllelsen för år 2022 för respektive målområde.

Andelen hållbara resor ska öka i hela Västra Götaland

Det övergripande målet är att andelen hållbara resor ska öka i hela Västra Götaland med ambitionen att alla resor ska vara hållbara. Målen är att 2025 komma tillbaka till samma

nivå som år 2019. För kollektivtrafikens marknadsandel innebär detta minst 33 procent och för andelen resor med kollektivtrafik, cykel och gång innebär det minst 40 procent.

Kollektivtrafikens marknadsandel gentemot bilen har gjort en kraftig återhämtning under 2022 och landade på 30 procent jämfört med 21 procent 2021. Andelen hållbara resor med kollektivtrafik, cykel och gång har också ökat och ligger på 38 procent.

Kollektivtrafik med god geografisk tillgänglighet

Målet med 79 procent av invånarna som har högst 60 minuters restid med kollektivtrafik och minst 10 resmöjligheter per vardag till närmsta pendlingsnav är uppfyllt. Målet för antalet kollektivtrafikresor är 350 miljoner. Antalet resor visar på en uppgång under 2022 och uppgår nu till 301 miljoner.

Kollektivtrafiken är enkel, trygg och inkluderande

Andelen invånare som anser att det är enkelt att resa med Västtrafik ligger kring 60 procent. Andelen invånare som känner trygghet att resa med Västtrafik har ökat sedan 2021 med 5 procentenheter och ligger nu på 63 procent. Arbetet med att tillgänglighetsanpassa de prioriterade hållplatserna har fortsatt under 2022 och 609 hållplatser uppfyller nu grön standard.

Kollektivtrafiken ger låg miljöpåverkan

Utsläppen av koldioxid per personkilometer har minskat med 63 procent sedan 2006 vilket är långt ifrån målet på 85 procent, men är en stor förbättring jämfört med 2021 då den låg på 49 procent.

Revidering av trafikförsörjningsprogrammet påbörjad

I remissbrevet informerar VGR även om att processen med att revidera trafikförsörjningsprogrammet har påbörjats och information om detta kommer ges på DKR under 2023. DKR har då möjlighet att komma med inspel till revideringsprocessen, utöver de inspel som görs vid årlig avstämning.

Representant från stadsbyggnadsförvaltningen ingår i referensgrupp för arbetet med revidering av trafikförsörjningsprogrammet.

Stadsbyggnadsförvaltningens bedömning

Nedan redovisas stadens yttrande utifrån de frågor som ställdes i remissbrevet.

Reflektioner kring måluppfyllelsen för 2022

Målet att andelen hållbara resor ska öka i hela Västra Götaland.

Pandemin och de efterföljande restriktionerna i kollektivtrafiken har av förklarliga skäl haft stor påverkan på uppfyllelsen av det övergripande målet vilket är beklagligt. Göteborgs Stad vill dock lyfta det glädjande i att resandet med kollektivtrafiken har återhämtat sig snabbare än vad som förväntades när nuvarande trafikförsörjningsprogram antogs 2021.

Det finns en rimlighet i att målnivåerna till 2025 har justerats ner med tanke på pandemin, men det är även viktigt att se till den längre trenden före pandemin. Om utvecklingen stagnerade innan pandemin är det minst lika viktigt att belysa som hur återhämtningen går efter pandemin. Detta resonemang gäller inte bara kollektivtrafikens marknadsandel utan också gång och cykel. Det hade även varit önskvärt med ett resonemang kring hur resandet framåt kan tänkas utvecklas. Dels utifrån trenden, dels utifrån vilka åtgärder som

genomförs och omvärldsfaktorer som kan påverka resandet framöver. Ur Göteborgsperspektiv är detta viktigt i relation till övergripande mål om hållbart resande till år 2030 i Miljö- och klimatprogrammet.

Det är angeläget att återta resandet efter pandemin och att öka takten i det hållbara resandet i till 2030, men staden vill även lyfta vikten av det långsiktiga arbetet och att fortsatt satsa på Målbild koll2035 för att skapa långsiktiga förutsättning för en hållbar stads- och regionutveckling.

I uppföljningen redovisas andelen hållbart resande per delregion. En bättre förståelse av hur utvecklingen ser ut geografiskt inom regionen ger större möjligheterna att kunna identifiera glapp mellan nuläge och önskat läge och i förlängningen möjliggöra högre måluppfyllelse. Inför kommande revidering önskas även målnivåer och indikatorer som är nedbrutna i geografin. Det skulle till exempel kunna vara mål för marknadsandel per delregion, med indikatorer för vissa stråk och storstadsområden. Detta efterfrågas idag när vi till exempel arbetar med åtgärdsvalsstudier för pendlingsstråk. Göteborgs Stad deltar gärna i ett sådant arbete i samverkan med övriga kommuner i Göteborgsregionen.

Målet om kollektivtrafik med god geografisk tillgänglighet

I trafikförsörjningsprogrammet definieras god geografisk tillgänglighet med att invånarna ska ges möjlighet att ta del av kollektivtrafiken utifrån olika geografiska förutsättningar. Det talar mot att bara ha ett mål för hela regionen. För att öka det hållbara resande bör sannolikt utbud och restid med kollektivtrafik förbättras i alla geografier i regionen, både på landsbygd och i tätort. Nuvarande mål styr inte mot att förbättra utbud och restid med kollektivtrafik i regionens tätorter. Även ett antal av indikatorerna hade varit intressanta att redovisa för olika geografier för att lättare kunna utläsa var det finns potential att öka det hållbara resandet.

Antal resor med kollektivtrafik visar på en kraftig återhämtning jämfört med 2021, men det går inte att utläsa vilken typ av resor som görs. Utformningen av resandemålet bör säkerställa en styrning för ett hållbart, och inte bara ett ökat, resande.

Målet att kollektivtrafiken är enkel, trygg och inkluderande

Pandemin har haft stor påverkan på invånarnas upplevda trygghet i kollektivtrafiken. Under pandemin beslutade Västra Götalandsregionen och Västtrafik att upprätthålla, och i vissa fall utöka, kollektivtrafiken trots att antalet resenärer och biljettintäkterna minskade kraftigt. Det är många olika faktorer som påverkar den upplevda tryggheten vid resande med kollektivtrafik och det vore önskvärt att Västtrafik och Västra Götalandsregionen kunde göra djupare analyser för att identifiera insatser att öka den upplevda tryggheten och tilliten för kollektivtrafiksystemet.

Göteborgs Stad har under lång tid arbetat för att göra kollektivtrafiken tillgänglig och avser att fortsatt arbeta systematiskt med tillgänglighetsanpassning av hållplatser tillsammans med Västtrafik.

Målet att kollektivtrafiken ger låg miljöpåverkan

Staden ser även positivt på att målen i Miljö- och klimatstrategin ligger i linje med delmålet om minskad klimatpåverkan från resor i transporter i Miljö- och klimatprogram för Göteborgs Stad. Uppföljningen visar att utvecklingen gått åt rätt håll under 2022, men det anges också att det bedöms vara en utmaning att nå målet till 2025. Det saknas dock

resonemang om varför eller vilka orsaker det kan vara. Det borde även förtydligas vilka konsekvenser bytet av beräkningsmetod har för måluppfyllelsen.

Lägesrapporten för Miljö- och klimatstrategin är mycket kort och det går inte att utläsa hur utvecklingen mot målen har gått eller vilka eventuella utmaningar som finns. Det nämns att ett tydligt fokus på elektrifiering fram till 2035 för att nå måluppfyllelse, men anges inte om nya avtal för elbussar är tillräckligt eller vilka andra åtgärder anses vara viktiga för att nå målet.

Att hjälpas åt att fortsätta återta och öka det hållbara resandet

För att fortsätta öka andelen hållbart resande och nå nivåerna Göteborgs Stads Miljö- och klimatprogram krävs fortsatt kraftiga öknings. För att möjliggöra detta krävs en fortsatt god, men även utökad, samverkan och utveckling av nya arbetssätt. Den långsiktiga planeringen som skapar förutsättningar för kapacitetsstarka och yteffektiva kollektivtrafiksystem behöver fortgå, men för att möjliggöra omställning till år 2030 behöver samtidigt samverkan intensifieras kring åtgärder i närtid som inte kräver tunga infrastrukturåtgärder. Här kan de arbeten som pågår inom fokusområden hållbart resande och kombinerad mobilitet var en viktig del, men mer behövs. Omställningen och utvecklingen behöver dessutom ske med hänsyn till övriga värden inom stadsutvecklingen.

Det krävs en god samverkan mellan staden, Västtrafik och Västra Götalandsregionen, samt även med Göteborgsregionens kommunalförbund och Trafikverket som är viktiga parter. Ett exempel är mellankommunal samverkan med Västtrafik för att hantera resandebehoven över kommungräns och möjlighet till att dela data till samordning av åtgärder och gemensamma prioriteringar i strategiska ställningstaganden.

Göteborgs stad genomförde vid årsskiftet en stor omorganisation för stadsutvecklingsområdet. Ett av de viktigaste syftena med omorganisationen var att skapa en mer sammanhållen, effektiv och transparant stadsutveckling för boende, besökare och näringsliv. I samband med omorganisationen startade arbetet med att ta fram en ny process för taktisk planering. Ambitionen är att Staden ska samordna och prioritera utbyggnadsplanering och större investeringar så att stadsutveckling och hållbara resor följer varandra på ett bättre sätt.

Reflektioner kring fokusområden

Programmet innehåller fyra fokusområden som kräver samverkan för att nå framgång. Lägesrapporter för fokusområdena återfinns i Uppföljningsrapporten, se bilaga 2. Följande är Göteborgs Stads yttrande avseende de fyra fokusområdena.

Driva på och underlätta för hållbara resval

Göteborgs Stad är positiva till arbetet inom fokusområdet och att cykling har fått ett ökat fokus inom Västtrafik. För att få utväxling av kombinerad mobilitet är det viktigt att de fysiska förutsättningarna finns på plats och fungerar. Det kan gälla till exempel säkra cykelparkeringar och lånecykelsystem. För säkra cykelparkeringar är ansvarsfördelningarna till viss del oklar och för att nå framgång med området behövs en utökad och strukturerad samverkan mellan berörda parter. I dagsläget konkurrerar cykel och kollektivtrafik ofta om samma utrymme i stadsrummet och målkonflikter uppstår i korsningspunkter. För att cykel ska kunna komplettera och i vissa stråk avlasta kollektivtrafik krävs en ökad samverkan och nya arbetssätt.

Göteborg Stad ser behov av utveckling kring resor i kollektivtrafik utanför pendlingstider. För att vardagen ska fungera utan bil behöver kollektivtrafiken även kunna hantera en större andel fritidsresor och arbetsresor utanför ordinarie pendlingstider. Särskilt i stadstrafiken finns det förutsättningar för kollektivtrafik även på kvällar och helger, vilket kan skapa förutsättningar för fler att inte behöva äga en bil.

Staden vill även uppmuntra det arbete som Västtrafik och Västra Götalandsregionen gör med att förenkla för det hållbara resandet genom att försöka påverka lagar och regler som motverkar hållbart resande, genom till exempel debattartiklar och remissyttranden.

Kombinerad mobilitet

Utöver avlastning av kollektivtrafiken innebär kombinerad mobilitet också bättre hälsa i form av fysiskt aktiva resor. Västtrafik har utvecklat biljettsystemet inom kollektivtrafiken för att stödja ett kombinerat resande. Parkeringsbolaget har sedan tidigare ett projekt tillsammans med Västtrafik där enkelbiljetter till kollektivtrafiken säljs genom mobilapplikationen Parkering Göteborg vilket har varit framgångsrikt. Göteborgs Stad till att Västtrafik fortsätter utveckla arbetet inom området. För att underlätta ett hållbart resande vill Göteborgs Stad skapa möjlighet att köpa resor/abonnemang för Styr & Ställ genom mobilapplikationen Västtrafik To Go. Låncykelsystemet bör ses som en förlängning av kollektivtrafiken och att en integration med kollektivtrafiken är avgörande för att ett låncykelsystem ska bli framgångsrikt och nå full potential.

Exempel på andra initiativ som pågår är att staden har inlett en dialog med Västtrafik och ett antal kommuner i Göteborgsregionen om hur framtidens delade mikromobilitet ska upphandlas och hur den kan integreras med kollektivtrafiken. Det ska även bli intressant att följa Västtrafiks arbete med företaget Ec2b för att ta fram mobilitetslösningar som är riktade till fastighets- och bostadssektorn.

Samhällsplanering och kollektivtrafik

Göteborg Stad vill lyfta den positiva utveckling som skett inom området de senaste åren, med ökad samverkan och ökad förståelse för varandras behov och utmaningar, men vill också understryka vikten av en fortsatt utveckling av samverkan och informationsdelning. Bebyggelse och infrastruktur är svårt att ändra i efterhand, så det är viktigt att gemensamt skapa förutsättningar för ett hållbart resande tidigt i planeringsprocessen. I den täta staden handlar det om att skapa en attraktiv stadsmiljö och samtidigt skapa förutsättningar för yteffektiva transportlösningar. Här har Göteborgs Stad och Västtrafik och VGR ett gemensamt ansvar och det behöver vara ett löpande utvecklingsarbete.

Hållplatser och speciellt bytespunkter har en viktig roll i hur attraktiv och trygg kollektivtrafiken upplevs och de kan användas som verktyg för att skapa en attraktiv och mer inkluderande kollektivtrafik. Attraktiva hållplatser blir än viktigare i takt med att fler byten krävs i kollektivtrafiken. Detta är ett område där samverkan är avgörande, dels för att långsiktigt skapa förutsättningar genom strategiska placeringar och integrering av bytespunkten i stadsmiljön och för utformning och genomförande av de faktiska platserna.

Göteborgs Stad vill lyfta det fortsatta behovet av rutiner och riktlinjer för hur kollektivtrafik ska kunna finnas på plats från början när nya bostadsområden byggs, så boende och verksamheter kan skapa rätt vanor från början.

Driva på och bidra till forskning och innovation

Göteborgs Stad är positiv till de prioriterade forskningsområdena i trafikförsörjningsprogrammet:

- Finansieringsformer
- Digitalisering och automatisering
- Elektrifiering
- Samhällsbyggnad och stadsutveckling
- Styrmedel och styrning

Staden bidrar gärna med kunskap och samverkar kring till exempel områdena Samhällsbyggnad och stadsutveckling och Elektrifiering.

Övriga synpunkter och kommentarer

I uppföljningsrapporten saknas i de flesta fall analyser kring de förändringar som skett. Det skulle vara värdefullt med resonemang kring framtiden och de bedömda möjligheterna att nå målen.

Utöver arbetet att ta fram uppföljning av Trafikförsörjningsprogrammet, remiss och hantera remissvar så tillkommer den tid som kommunalförbund och samtliga kommuner i Västra Götalandsregionen lägger varje år för att besvara remissen. Göteborgs Stad vill lyfta frågan om att vid kommande översyn av Samverkansformerna, vilket ska ske senast 2027, utvärdera upplägget med årlig uppföljning. Till exempel skulle Västra Götalandsregionen kunna göra en uppföljning varje år, men att den endast skickas ut som information. En gång per programperiod kan en mer omfattande uppföljning med analyser och prognoser göras och att endast den omfattande uppföljningen skickas på remiss.

I Göteborgs Stads rapport Trafik- och resandeutvecklings (TRU) finns ett avsnitt om de insikter som framkommit under arbetet med framtagandet av rapporten. Staden tror att det skulle kunna vara givande om ett avsnitt med insikter kunde finnas med i kommande uppföljningar. Det hade i årets uppföljning till exempel varit intressant att veta om det efter pandemin finns tecken på bestående förändringar i resmönster inom kollektivtrafiken.

Det är en stor utmaning att skapa attraktiva stadsmiljöer och samtidigt göra den kraftsamling som behövs för att på ett hållbart sätt hantera det ökade resandet som en växande stad och region innebär. Göteborg ser att samtliga fokusområden har en relevans att fylla, men att det krävs en högre ambition kopplat till mål och uppföljning. Göteborg ser fram emot en fortsatt god och utökad samverkan i frågorna samt deltagande i arbetet med revideringen av kommande trafikförsörjningsprogram.

Henrik Kant

Jenny Adler

Stadsbyggnadsdirektör

Avdelningschef Strategi och taktik